

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання
освітньо-професійної програми
«Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»
спеціальності 081 «Право»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 10 від 24.06.2024 року

Чернігів 2024

Ораторська майстерність. Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання освітньо-професійної програми «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура) спеціальності 081 «Право»/ Укл. : Сенченко Н.М. Чернігів, 2024. 35 с.

Укладач: Сенченко Надія Миколаївна, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та правосуддя

Відповідальна за випуск: Коломієць Н.В., завідувачка кафедри кримінального права та правосуддя, кандидат юридичних наук, професор кафедри

Рецензент: Іваньков І.В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та правосуддя Національного університету «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ	6
2 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
3 ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	10
4 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	10
5 МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	28
6 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	28
7 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	28
8 ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS.....	31
9 МІНІМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ	31
10 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	31

ВСТУП

Ораторська майстерність – одна з найважливіших дисциплін кримінально-правового циклу, що викладаються у закладах вищої освіти для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 081 «Право». Доскональне знання основ ораторської майстерності є необхідною умовою успішної роботи за фахом. Викладання навчальної дисципліни «Ораторська майстерність» передбачає можливість отримати студентам теоретичні знання щодо способів переконання та впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей, формують досконале вміння говорити до групи людей у структурований, виважений спосіб із наміром надати інформацію, вплинути, чи розважити слухачів, що у широкому сенсі є розділом мистецтва.

Ораторська майстерність була і є засобом захисту і звинувачення на судовому процесі. Це мистецтво вивчає методику творення тексту, визначає його структуру, найпридатнішу для зрозумілого й аргументованого викладення думки. Навчальний курс також має на меті сприяти формуванню правової свідомості сучасного українського правника, досягненню мети ораторського мистецтва — виклад оратором його позиції перед опонентом або аудиторією, захист власної точки зору. Цієї мети він досягає, використовуючи підготовлену промову і техніку ораторської майстерності.

Вивчення курсу «Ораторське мистецтво» має сприяти вихованню у здобувачів вищої освіти поважного ставлення до закону як важливого засобу захисту людини, її прав, свобод і законних інтересів, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань.

Вивчення курсу «Ораторське мистецтво» нерозривно пов'язане зі знанням положень інших юридичних дисциплін, зокрема, кримінального права, кримінального процесуального кримінології, історії держави і права, теорії держави та права, конституційного права та інших.

Навчальна дисципліна викладається один семестр. Вивчення курсу закінчується складанням підсумкового контролю-диференційований залік.

Мета навчальної дисципліни – формування комунікативної компетентності студентів; усвідомленої позитивної мовної поведінки; усвідомлення риторичних основ мовлення юриста та розвиток навичок ефективної професійної комунікації.

Завдання навчальної дисципліни:

- вдосконалити практичні навички та вміння студентів у риторичних дискурсах монологу, діалогу, дискусії, агональної комунікації;
- виховати свідоме ставлення до мовлення, культури, логіки, техніки мови. Навчити професійно готуватися до публічних промов та інших риторичних ситуацій з урахуванням специфіки майбутньої діяльності фахівця із міжнародно-правових і загальноюридичних питань;
- сформувати риторичні навички ведення дискусій із загальноюридичних питань; формальної та неформальної ділової бесіди у сфері правових відносин.

Практичні заняття – одна з основних форм навчання. Їх мета полягає у засвоєнні основних теоретичних положень і відпрацюванні навичок практичного застосування законодавчих норм, що регулюють діяльність судових та правоохоронних органів. Практичні заняття проходять у формі відповідей студентів на теоретичні питання, вирішення практичних завдань, ділових ігор, вивчення конкретних практичних прикладів. З найважливіших теоретичних тем проводяться колоквиуми.

На практичних заняттях перевіряється ступінь засвоєння ЗВО теоретичних питань дисципліни, положень законодавства та практики його застосування. Перевірка знань здійснюється також завдяки проведенню поточного модульного контролю.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни відповідно до її знаннєвої компоненти і дидактичної структури є:

- засвоєння студентами загальнотеоретичних знань, що складають зміст ораторського мистецтва юриста як науки і навчальної дисципліни, оволодіння риторичною термінологією;
- розвиток у майбутніх юристів умінь моделювати спілкування з різними людьми й аудиторіями у професійній діяльності;
- формування у студентів навичок та вмінь застосування правил і принципів ораторського мистецтва для визначення лінії особистої поведінки в умовах спілкування та впливу на аудиторію;
- виховання у майбутніх фахівців в галузі права свідомого ставлення до культури, логіки, техніки мовлення.

1 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРАТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Тема 1. Предмет, завдання і значення курсу «Ораторська майстерність». Риторика як наука. Закони риторики та сфери її використання.

Ораторське майстерність як навчальна дисципліна. Взаємозв'язок ораторської майстерності з іншими науками та навчальними дисциплінами.

Роль ораторської майстерності у професійній діяльності юриста. Функції ораторської майстерності. Риторична формула як сукупність семи законів організації та управління мисленнево-мовленневою діяльністю особистості.

Основні закони риторики: концептуальний, аудиторії, стратегії, тактики, мовленнєвий, ефективної комунікації, системного аналізу. Академічне, політичне, судове, конфесійне та суспільно-побутове красномовство. Жанрові різновиди усних виступів. Партитура тексту.

Тема 2. Культура і техніка мовлення оратора, засоби логіко-емоційної виразності

Істинність і правильність мислення і мовлення. Формально-логічні закони. Логічні основи аргументації. Мистецтво суперечки.

Культура мовлення оратора. Основні ознаки (логічність і змістовність, доречність, точність, чистота, багатство і різноманітність, образність та виразність) культури мовлення. Звуковий рівень тексту. Засоби фоностилістики. Голос, дикція, мелодика мовлення. Техніка мовлення: чітка дикція, вимоги до темпу, гучності, висоти, тону голосу, майстерність паузи.

Засоби милозвучності мови. Партитура тексту. Лексичний рівень тексту. Тропіка. Синтаксичний рівень тексту. Синтаксичні фігури. Стилестичний рівень тексту. Стилестичні фігури. Значення артикуляційної гімнастики.

Тема 3. Взаємодія оратора й аудиторії

Сутність та проблеми взаємодії оратора та аудиторії. Ознаки аудиторії, їх урахування в організації взаємодії оратора та аудиторії. Соціально-демографічна, соціально-психологічна, індивідуально-особистісна ознаки аудиторії. Поняття судової аудиторії. Об'єктивні перешкоди контакту оратора й аудиторії та їх урахування в організації аудиторії. Поведінка оратора перед аудиторією. Стратегія оратора, її структура. Тактика оратора: принципи, способи, прийоми. Прийоми активізації уваги слухачів.

Мовна культура оратора. Етика судового оратора. Зовнішня культура оратора: вигляд, погляд, жестикуляція.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Тема 4. Методика та етапи підготовки промови. Риторичний аналіз

Етапи підготовки та реалізації промови (інтенція, диспозиція, елокуція, меморія, пронунціація).

Основні етапи підготовки тексту промови. Форми текстового оформлення матеріалу. Види підготовки до виступу. Жанрові різновиди публічних виступів. Композиція усних виступів (вступ, основна частина, висновок) та основні вимоги до них. Методи викладу матеріалу: лінійний, індуктивний, дедуктивний, аналогічний, стадійний, концентричний. Способи інтеграції структурних компонентів: когезія, ретроспекція, проспекція. Риторичний аналіз усного тексту.

Тема 5. Доказ у публічному виступі

Аргументація та контраргументація. Принципи логічної аргументації. Закони логіки. Основні види логічних помилок. Поняття й структура доказу. Правила і помилки висунення тези, аргументації і демонстрації. Спростування.

Тема 6. Судове красномовство

Місце красномовства в суспільному житті. Жанрове різноманіття судового красномовства. Мовленнєвий етикет. Іміджування як форма презентації. Поняття риторичної компетентності юриста. Загальна характеристика судової промови. Етапи підготовки виступу. Збір матеріалів. Аналіз матеріалів. Систематизація матеріалів.

Особливості промови державного обвинувача. Структура обвинувальної промови. Вступ. Фабула справи. Аналіз і оцінка зібраних доказів. Обґрунтування кваліфікації кримінального правопорушення. Характеристика особи обвинуваченого (підсудного). Обґрунтування пропозицій про міру покарання, цивільний позов. Аналіз причин і умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. Заключна частина промови. Промова прокурора при відмові від обвинувачення: зміст, структура.

Особливості захисної промови. Позиція захисника у справі. Зміст промови захисника. Залежність змісту промови від позиції захисника. Структура захисної промови. Вступна частина промови. Виклад фактичних обставин справи. Аналіз і оцінка доказів. Кваліфікація кримінального правопорушення. Характеристика особи обвинуваченого (підсудного). Особливості захисної промови при формулюванні пропозиції про міру покарання, цивільний позов.

Репліка як частина судових дебатів. Вимоги до репліки. Призначення репліки.

Тема 7. Полеміка як форма ораторської майстерності: функції, принципи, прийоми

Суперечка, дискусія, диспут, дебати. Організація проведення дискусії: докомунікативний, комунікативний та посткомунікативний етапи.

Різновиди полеміки залежно від змісту, масштабу та кількості учасників. Основні вимоги та правила до ведення полеміки. Етика дискусивно-полемічного спілкування. Психологічні аспекти дискусивно-полемічної комунікації. Ділова бесіда як різновид професійної діалогічної мови. Розробка стратегії ведення бесіди.

Тема 8. Особливості вербального і невербального впливу та ефективність спілкування

Основні аспекти та основні поняття мовного впливу. Аспекти мовного впливу. Комунікативні невдачі. Фактори мовного впливу. Комунікативна позиція. Способи мовного впливу. Мовний вплив і маніпулювання. Поняття ефективного мовного впливу. Вербальний і невербальний мовний вплив.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання										
		Всього		У тому числі								
				Лек.		Пр.		Лаб.		С.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРАТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ												
1	Предмет, завдання і значення курсу «Ораторська майстерність». Риторика як наука. Закони риторики та сфери її використання	12		2							10	
2	Культура і техніка мовлення оратора, засоби логіко-емоційної виразності	10		2		2					6	
3	Взаємодія оратора й аудиторії	8		2		2					4	
Разом за змістовим модулем 1		30		6		4					20	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ												
4	Методика та етапи підготовки промови. Риторичний аналіз.	12		2		2					8	

5	Доказ у публічному виступі	12		2		2				8	
6	Судове красномовство	12		2		2				8	
7	Полеміка як форма ораторської майстерності: функції, принципи, прийоми	12		2		2				8	
8	Особливості вербального і невербального впливу та ефективність спілкування	12		2		2				8	
	Разом за змістовим модулем 2	60		10		10				40	
	Усього годин за дисципліну	90		16		14				60	

3. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ			
№ з/п	Назва теми	Кількість годин (д/з)	
1	Культура і техніка мовлення оратора, засоби логіко-емоційної виразності	2	
2	Взаємодія оратора й аудиторії	2	
3	Методика та етапи підготовки промови. Риторичний аналіз.	2	
4	Доказ у публічному виступі	2	
5	Судове красномовство	2	
6	Полеміка як форма ораторського мистецтва: функції, принципи, прийоми	2	
7	Особливості вербального і невербального впливу та ефективність спілкування	2	
Разом		14	

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРАТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Семінарське заняття 1. Культура і техніка мовлення оратора, засоби логіко-емоційної виразності

План

1. Культура мовлення оратора.
2. Основні ознаки (логічність і змістовність, доречність, точність, чистота, багатство і різноманітність, образність та виразність) культури мовлення.
3. Звуковий рівень тексту.
4. Техніка мовлення: чітка дикція, вимоги до темпу, гучності, висоти, тону голосу, майстерність паузи.

Теми рефератів:

1. Риторика середньовічного Заходу.
2. Гомілетика: поняття та етапи розвитку.
3. Елементи художності та літературні прийоми в мові оратора.

4. Сутність та проблеми взаємодії оратора й аудиторії.
5. Об'єктивні перешкоди контакту оратора й аудиторії та їх урахування в організації аудиторії.
6. Інтонаційно-виразні засоби мовлення.

Практичні завдання

1. Підготуйте вправи для артикуляційної гімнастики.
2. Доберіть 10 скоромовок на тренування різних за способом творення звуків.
3. Згрупуйте подані поняття за такими ознаками:
 - 1) ті, що Ви розумієте і можете пояснити;
 - 2) ті, які Ви розумієте, але пояснити не можете;
 - 3) невідомі Вам.З'ясуйте значення семи (на вибір) термінів.

Логос, етос, пафос, топос, інвенція, диспозиція, елокуція, меморія, акція, релаксація, педагогічна риторика, риторичний жанр, цільова настанова, стратегія, тактика виступу, теза, тема, інтонація, композиція промови, дискусія, полеміка, опонент, аргумент, дебати, еристика, кінесика, проксемика, пауза.

Список рекомендованих джерел

Основна література:

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
2. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібник. Київ : Кондор, 2003. 264 с.
3. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. 3-тє вид. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
4. Колотілова Н. А. Риторика: навчальний посібник. Київ : Центр учб. літ., 2007. 231 с.
5. Куньч З. Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
6. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Вища шк., 2006. 311 с.
7. Олійник О. Ораторське мистецтво юриста: теорія та практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ: Кондор, 2009. 208 с.
8. Олійник О. Б. Правова риторика: навчальний посібник для студентів вузів Київ : Кондор, 2010. 166 с.
9. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін та ін. ; ред.: М. П. Требін, Г. П. Клімова. 2-ге вид. Харків : Право, 2015. 207 с.

10. Риторика: навч. посібн. / упоряд.: Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
11. Риторика : навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк ; уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьков. : Рута, 2020. 343 с.
12. Серета Н. В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 304 с.
13. Ухач В. З. Судова риторика. (опорні конспекти лекцій). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. В. З. Ухач. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.
14. Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
15. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Додаткова література:

1. Афанасьєва Л. І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. 3-тє вид. Кіровоград : Л. І. Афанасьєва, 2014. 108 с.
2. Гапотій В. Д., Куліда О. О. Основи ораторського мистецтва: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
3. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400с.
4. Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.
5. Коваленко С. М. Сучасна риторика: навчально-практичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 183 с.
6. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
7. Олійник О. Б., Молдован В. В. Юридична риторика: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ : Кондор, 2009. 213 с.
8. Ораторське мистецтво: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вузів / ред. Н.П. Осипова. Харків : Одиссей, 2007. 144 с.
9. Тягнирядно Є. В., Яворська Г. Х. Риторичні вміння правників: Теорія і практика. Монографія. Одеса : Є. В. Тягнирядно, Г. Х. Яв., 2009. 224 с.
10. Carnagey D., Esenwein J. B. The Art of Public Speaking. Cori Samuel, Janet Blenkinship and the Online Distributed Proofreading Team, 2005. 285 p.
11. Coppens C. The Art Of Oratorical Composition. Legare Street Press, 2021. 311 p.
12. Mack A. The Art & Science of Original Oratory. West Des Moines : National Speech & Debate Association, 2013. 111 p.
13. Mosley C. The Art of Oratory. Roli Books, 2008. 678 p.
14. Nzekwe J. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making, 2016. 270 p.

Семінарське заняття 2. Взаємодія оратора й аудиторії (уповноваженою особою)

1. Сутність та проблеми взаємодії оратора та аудиторії.
2. Ознаки аудиторії, їх урахування в організації взаємодії оратора та аудиторії.
3. Поняття судової аудиторії.
4. Стратегія оратора, її структура.
5. Тактика оратора: принципи, способи, прийоми. Прийоми активізації уваги слухачів.
6. Прокурорська риторика: різновиди та структура.
7. Діалог слідчого, дізнавача із процесуальним партнером. Підготовка до допиту.
8. Допит свідка. Допит свідка-очевидця.
9. Допит потерпілого.
10. Допит підозрюваного.
11. Допит обвинуваченого.

Теми рефератів:

1. Проблеми взаємодії оратора і аудиторії.
2. Об'єктивні перешкоди контакту оратора й аудиторії та їх урахування в організації аудиторії.
3. Зовнішність оратора як запорука успішного виступу.

Практичні завдання

Прогляньте відео доповідей, визначте їх основні положення:

<https://www.youtube.com/watch?v=QOf6ZMwsuIE>

<https://www.youtube.com/watch?v=cExKKZgKe5A>

Список рекомендованих джерел

Основна література:

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
2. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. 3-тє вид. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
3. Колотілова Н. А. Риторика: навчальний посібник. Київ : Центр учб. літ., 2007. 231 с.
4. Куньч З. Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
5. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Вища шк., 2006. 311 с.
6. Молдован В. В. Судова риторика. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 278 с.
7. Олійник О. Ораторське мистецтво юриста: теорія та практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ: Кондор, 2009. 208 с.

8. Олійник О. Б. Правова риторика: навчальний посібник для студентів вузів Київ : Кондор, 2010. 166 с.
9. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін та ін. ; ред.: М. П. Требін, Г. П. Клімова. 2-ге вид. Харків : Право, 2015. 207 с.
10. Ораторське мистецтво : навч.-метод. посіб. / ред.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко ; уклад.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко. Київ : НАДУ, 2011. 128 с.
11. Риторика: навч. посібн. / упоряд.: Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
12. Риторика : навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк ; уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьков. : Рута, 2020. 343 с.
13. Серета Н. В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с.
14. Ухач В. З. Судова риторика. (опорні конспекти лекцій). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. В. З. Ухач. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.
15. Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
16. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Додаткова література:

17. Афанасьєва Л. І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. 3-тє вид. Кіровоград : Л. І. Афанасьєва, 2014. 108 с.
18. Гапотій В. Д., Куліда О. О. Основи ораторського мистецтва: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОРМ Однорог Т.В., 2019. 168 с.
19. Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2013. 244 с.
20. Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.
21. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
22. Олійник О. Б., Молдован В. В. Юридична риторика: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ : Кондор, 2009. 213 с.
23. Онуфрієнко Г. С. Риторика. Навч. пос. Київ : Центр учб. літ., 2008. 592 с.
24. Ораторське мистецтво: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вузів / ред. Н.П. Осипова. Харків : Одиссей, 2007. 144 с.
25. Тягнирядно Є. В., Яворська Г. Х. Риторичні вміння правників: Теорія і практика. Монографія. Одеса : Є. В. Тягнирядно, Г. Х. Яв., 2009. 224 с.
26. Carnagey D., Esenwein J. B. The Art of Public Speaking. Cori Samuel, Janet Blenkinship and the Online Distributed Proofreading Team, 2005. 285 p.
27. Coppens C. The Art Of Oratorical Composition. Legare Street Press, 2021. 311 p.

28. Mack A. The Art & Science of Original Oratory. West Des Moines : National Speech & Debate Association, 2013. 111 p.
29. Mosley C. The Art of Oratory. Roli Books, 2008. 678 p.
30. Nzekwe J. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making, 2016. 270 p

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Семінарське заняття 3. Методика та етапи підготовки промови. Риторичний аналіз.

План

1. Основні етапи підготовки тексту промови.
2. Форми текстового оформлення матеріалу.
3. Види підготовки до виступу.
4. Жанрові різновиди публічних виступів.
5. Типи промов. Промови, що читаються за конспектом. Промови, які готують заздалегідь, але не вчать напам'ять. Промови, які готують заздалегідь і вчать напам'ять. Імпровізовані промови (експромти).
6. Композиція усних виступів (вступ, основна частина, висновок) та основні вимоги до них.

Теми рефератів:

1. Аксиологічні начала промови.
2. Типологія промов.
3. Поняття, зміст, роль та засоби створення образності. Тропи: поняття та види.

Практичні завдання

Підготуйте промову на будь-яку цікаву для вас тему (регламент 4-5 хвилин).

За поданою нижче схемою проаналізуйте промову вашого (вашої) колеги.

Інформаційна промова

1. Тема й мета. Цікаві? Доречні? Актуальні?
2. Виступ. Цікаво? Чи використаний прийом привертання уваги?

Тривалість виступу.

3. Головна частина. Чи продуманий план? Чи весь матеріал стосується справи? Чи достатньо прикладів? Чи конкретний зміст? Чи досягнуто мети?
4. Заключна частина. Чи все зрозуміло? Чи є узагальнення?

5. Вимова. Чи впевнений промовець у собі? Чи правильна його поза, жести? Яким був темп мовлення? Чи був контакт з аудиторією?

Агітаційна промова

1. Тема і мета. Чи враховано склад аудиторії?
2. Вступ. Цікаво? Чи викликає бажану реакцію?
3. Головна частина. Чи цікавий матеріал? Чи достатньо аргументів? Чи доцільні приклади?
4. Заключна частина. Чи зрозуміло? Чи переконливий заклик до дії?
5. Вимова. Чи впевнений промовець у собі? Чи правильна його поза, жести? Яким був темп мовлення? Чи був контакт з аудиторією?

Вітальна промова

1. Тема і мета. Чи відповідають події? Підходять аудиторії?
2. Вступ. Ступінь оригінальності. Чи створює відповідний емоційний настрій?
3. Головна частина. Чи конкретний зміст? Чи яскраві приклади? Чи виразні мовленнєві засоби? Чи досягнуто мети?
4. Заключна частина. Чи достатньо яскраво, натхненно?
5. Проголошення. Чи проголошена промова з натхненням? Якими були поза, жести, міміка, голос оратора? Чи припускався оратор орфоепічних помилок

Список рекомендованих джерел

Основна література:

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
2. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. 3-тє вид. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
3. Колотілова Н. А. Риторика: навчальний посібник. Київ : Центр учб. літ., 2007. 231 с.
4. Молдован В. В. Судова риторика. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 278 с.
5. Олійник О. Б. Правова риторика: навчальний посібник для студентів вузів Київ : Кондор, 2010. 166 с.
6. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін та ін. ; ред.: М. П. Требін, Г. П. Клімова. 2-ге вид. Харків : Право, 2015. 207 с.
7. Ораторське мистецтво : навч.-метод. посіб. / ред.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко ; уклад.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко. Київ : НАДУ, 2011. 128 с.
8. Риторика: навч. посібн. / упоряд.: Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
9. Риторика : навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк ; уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьков. : Рута, 2020. 343 с.

- 10.Середа Н. В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 304 с.
- 11.Ухач В. З. Судова риторика. (опорні конспекти лекцій). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. В. З. Ухач. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.
- 12.Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
- 13.Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Додаткова література:

- 14.Афанасьєва Л. І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. 3-тє вид. Кіровоград : Л. І. Афанасьєва, 2014. 108 с.
- 15.Гапотій В. Д., Куліда О. О. Основи ораторського мистецтва: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
- 16.Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2013. 244 с.
- 17.Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.
- 18.Коваленко С. М. Сучасна риторика: навчально-практичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 183 с.
- 19.Лузік Е. В., Ільїна Т. В. Риторика: майстерність переконання: Навч. Посібник. Київ : НАУ, 2005. 83с.
- 20.Олійник О. Б. Прокурорська риторика: підручник для студентів вузів. Київ : Алерта, 2008. 304 с.
- 21.Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
- 22.Олійник О. Б., Молдован В. В. Юридична риторика: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ : Кондор, 2009. 213 с.
- 23.Ораторське мистецтво: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вузів / ред. Н.П. Осипова. Харків : Одиссей, 2007. 144 с.
- 24.Тягнирядно Є. В., Яворська Г. Х. Риторичні вміння правників: Теорія і практика. Монографія. Одеса : Є. В. Тягнирядно, Г. Х. Яв., 2009. 224 с.
- 25.Carnagey D., Esenwein J. B. The Art of Public Speaking. Cori Samuel, Janet Blenkinship and the Online Distributed Proofreading Team, 2005. 285 p.
- 26.Coppens C. The Art Of Oratorical Composition. Legare Street Press, 2021. 311 p.
- 27.Mack A. The Art & Science of Original Oratory. West Des Moines : National Speech & Debate Association, 2013. 111 p.
- 28.Mosley C. The Art of Oratory. Roli Books, 2008. 678 p.
- 29.Nzekwe J. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making, 2016. 270 p.

Семінарське заняття 4. Доказ у публічному виступі

План

1. Поняття й структура доказу.
2. Аргументація та контраргументація.
3. Закони логічного мислення.
4. Основні види логічних помилок.
5. Правила і помилки висунення тези, аргументації і демонстрації.
6. Спростування.

Практичні завдання

1. Поняття та ознаки доказу.
2. Пред'явлення доказів у судовій промові.
3. Прийняття доказу до уваги опонентів на підставі обґрунтування власної позиції.

Практичні завдання

1. Дайте оцінку продемонстрованим слідчим (розшуковим) діям з точки зору використання доказів в кримінальному провадженні за посиланнями:

<https://www.google.com/search?q=%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82+%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE&oq=%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82+%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE&aqs=chrome..69i57j0i512i546l4.10170j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#fpstate=ive&vld=cid:38c2a99e,vid:Hn3KstRzExg,st:0>

<https://www.google.com/search?q=%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82+%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE&oq=%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82+%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE&aqs=chrome..69i57j0i512i546l4.10170j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#fpstate=ive&vld=cid:6fefa6fe,vid:A0y1MCpz-lE,st:0>

<https://www.google.com/search?q=%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82+%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE&oq=%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82+%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE&aqs=chrome..69i57j0i512i546l4.10170j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#fpstate=ive&vld=cid:d5687713,vid:gdUCFTXVoys,st:0>

2. Визначте наявність і доцільність прийомів активізації уваги слухачів на кожному етапі.

Список рекомендованих джерел

Основна література:

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
2. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. 3-тє вид. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
3. Колотілова Н. А. Риторика: навчальний посібник. Київ : Центр учб. літ., 2007. 231 с.
4. Куньч З. Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
5. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Вища шк., 2006. 311 с.
6. Молдован В. В. Судова риторика. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 278 с.
7. Олійник О. Б. Правова риторика: навчальний посібник для студентів вузів Київ : Кондор, 2010. 166 с.
8. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін та ін. ; ред.: М. П. Требін, Г. П. Клімова. 2-ге вид. Харків : Право, 2015. 207 с.
9. Осипова Н. П., Воднік В. Д., Клімова Г. П. Ораторське мистецтво: Навчальний посібник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец. / ред. Н. П. Осипова. 2-ге вид. Харків : Одиссей, 2006. 144 с.
10. Риторика: навч. посібн. / упоряд.: Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
11. Риторика : навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк ; уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьков. : Рута, 2020. 343 с.
12. Серєда Н. В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с.
13. Ухач В. З. Судова риторика. (опорні конспекти лекцій). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. В. З. Ухач. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.
14. Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
15. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Додаткова література:

16. Афанасьєва Л. І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. 3-тє вид. Кіровоград : Л. І. Афанасьєва, 2014. 108 с.
17. Гапотій В. Д., Куліда О. О. Основи ораторського мистецтва: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
18. Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2013. 244 с.
19. Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.

20. Олійник О. Б. Прокурорська риторика: підручник для студентів вузів. Київ : Алерта, 2008. 304 с.
21. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
22. Олійник О. Б., Молдован В. В. Юридична риторика: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ : Кондор, 2009. 213 с.
23. Тягнирядно Є. В., Яворська Г. Х. Риторичні вміння правників: Теорія і практика. Монографія. Одеса : Є. В. Тягнирядно, Г. Х. Яв., 2009. 224 с.
24. Carnagey D., Esenwein J. B. The Art of Public Speaking. Cori Samuel, Janet Blenkinship and the Online Distributed Proofreading Team, 2005. 285 p.
25. Coppens C. The Art Of Oratorical Composition. Legare Street Press, 2021. 311 p.
26. Mack A. The Art & Science of Original Oratory. West Des Moines : National Speech & Debate Association, 2013. 111 p.
27. Mosley C. The Art of Oratory. Roli Books, 2008. 678 p.
28. Nzekwe J. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making, 2016. 270 p.

Семінарське заняття 5. Судове красномовство

1. Основні принципи судового розгляду.
2. Стратегія і тактика оратора. Прийоми активізації уваги.
3. Види судового допиту.
4. Допит обвинуваченого в суді.
5. Допит свідків у суді. Послідовність допиту свідків.
6. Допит потерпілого в суді.
7. Пред'явлення доказів у судовій промові.
8. Загальна характеристика судової промови.
9. Особливості промови державного обвинувача . Промова прокурора при відмові від обвинувачення.
10. Особливості захисної промови. Альтернатива у захисній промові.
11. Репліка як частина судових дебатів. Вимоги до репліки. Призначення репліки.

Теми рефератів:

1. Етичні основи судочинства, їх риторичний вимір.
1. Роль Сократа, Платона та Аристотеля в усвідомленні природи риторики.
2. Промови видатних судових риторів.

Практичне завдання 1

1. Прогляньте виступ, визначте його стиль та жанр:
<https://www.youtube.com/watch?v=r1FTfNDxr7E>

2. Проаналізуйте подане вище відео на предмет реалізації мовних норм: орфоепічний, акцентуаційних, лексичних, граматичних, синтаксичних тощо. Запишіть знайдені помилки, відредагуйте їх.

3. Створіть власне відео із прикладом одного з жанрів судового красномовства.

Практичне завдання 2

1. Дайте оцінку виступам під час судових дебатів за посиланнями. Визначте наявність і доцільність прийомів активізації уваги слухачів на кожному етапі.

<https://www.youtube.com/watch?v=o5JxGl6zY-o>

<https://www.youtube.com/watch?v=jSYkBX95NdY>

<https://www.youtube.com/watch?v=fIRy-dfPio8>

<https://www.youtube.com/watch?v=Z35cjNfZbqw>

https://www.youtube.com/watch?v=J5-VpaS_2WY

Список рекомендованих джерел

Основна література:

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
2. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібник. Київ : Кондор, 2003. 264 с.
3. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. 3-тє вид. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
4. Куньч З. Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
5. Молдован В. В. Судова риторика. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 278 с.
6. Олійник О. Ораторське мистецтво юриста: теорія та практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ: Кондор, 2009. 208 с.
7. Олійник О. Б. Правова риторика: навчальний посібник для студентів вузів Київ : Кондор, 2010. 166 с.
8. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін та ін. ; ред.: М. П. Требін, Г. П. Клімова. 2-ге вид. Харків : Право, 2015. 207 с.
9. Ораторське мистецтво : навч.-метод. посіб. / ред.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко ; уклад.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко. Київ : НАДУ, 2011. 128 с.
10. Риторика: навч. посібн. / упоряд.: Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
11. Риторика : навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк ; уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьков. : Рута, 2020. 343 с.

- 12.Середа Н. В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 304 с.
- 13.Ухач В. З. Судова риторика. (опорні конспекти лекцій). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. В. З. Ухач. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.
- 14.Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
- 15.Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Додаткова література:

- 16.Афанасьєва Л. І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. 3-тє вид. Кіровоград : Л. І. Афанасьєва, 2014. 108 с.
- 17.Гапотій В. Д., Куліда О. О. Основи ораторського мистецтва: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
- 18.Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2013. 244 с.
- 19.Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.
- 20.Коваленко С. М. Сучасна риторика: навчально-практичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 183 с.
- 21.Олійник О. Б. Прокурорська риторика: підручник для студентів вузів. Київ : Алерта, 2008. 304 с.
- 22.Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
- 23.Онуфрієнко Г. С. Риторика. Навч. пос. Київ : Центр учб. літ., 2008. 592 с.
- 24.Тягнирядно Є. В., Яворська Г. Х. Риторичні вміння правників: Теорія і практика. Монографія. Одеса : Є. В. Тягнирядно, Г. Х. Яв., 2009. 224 с.
- 25.Carnagey D., Esenwein J. B. The Art of Public Speaking. Cori Samuel, Janet Blenkinship and the Online Distributed Proofreading Team, 2005. 285 p.
- 26.Coppens C. The Art Of Oratorical Composition. Legare Street Press, 2021. 311 p.
- 27.Mack A. The Art & Science of Original Oratory. West Des Moines : National Speech & Debate Association, 2013. 111 p.
- 28.Mosley C. The Art of Oratory. Roli Books, 2008. 678 p.
- 29.Nzekwe J. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making, 2016. 270 p

Семінарське заняття 6. Полеміка як форма ораторського мистецтва: функції, принципи, прийоми

План

1. Полеміка як форма риторики.

2. Організація проведення дискусії: докомунікативний, комунікативний та посткомунікативний етапи.
3. Характеристика запитань і відповідей у полеміці.
4. Різновиди полеміки.
5. Основні вимоги та правила до ведення полеміки.

Теми рефератів:

1. Види полемічних «хитрощів». Шляхи їх нейтралізації.
2. Етичні норми полеміки.
3. Принципи і засоби полеміки.

Практичні завдання

1. Доведіть, що в основу більшості повір'їв покладено логічну помилку “після цього – неозначає тому”. Наведіть приклади.

2. Поміркуйте над поданими нижче тезами. Складіть причинно-наслідкові ланцюжки для їх доведення.

– Заговори, щоб я тебе побачив (Сократ).

– Нема скарбів дорожчих за освіту (Рудакі).

– Тому, хто не досягнув науки добра, будь-яка інша наука завдає лише шкоди (М.Монтень).

3. Прочитайте прислів'я. Відповідно до них складіть правила для мовця і слухача.

Жартуй, жартуй, та не смійся. Від теплого слова і лід розмерзається. Добре ласкаве т слово краще м'якого пирога. Гостре словечко коле сердечко. Слухай багато, а говори мало. Хто мовчить, той трьох навчить. Умієш говорити - уміє слухати. Шабля ранило тіло, а слово – душу. Яка головонька, така й розмовонька.

Список рекомендованих джерел

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
2. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. 3-тє вид. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
3. Куньч З. Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
4. Молдован В. В. Судова риторика. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 278 с.
5. Олійник О. Ораторське мистецтво юриста: теорія та практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ: Кондор, 2009. 208 с.
6. Олійник О. Б. Правова риторика: навчальний посібник для студентів вузів Київ : Кондор, 2010. 166 с.
7. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін та ін. ; ред.: М. П. Требін, Г. П. Клімова. 2-ге вид. Харків : Право, 2015. 207 с.

8. Ораторське мистецтво : навч.-метод. посіб. / ред.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко ; уклад.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко. Київ : НАДУ, 2011. 128 с.
9. Риторика: навч. посібн. / упоряд.: Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
10. Риторика : навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк ; уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьков. : Рута, 2020. 343 с.
11. Серєда Н. В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 304 с.
12. Ухач В. З. Судова риторика. (опорні конспекти лекцій). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. В. З. Ухач. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.
13. Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
14. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Додаткова література:

15. Афанасьєва Л. І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. 3-тє вид. Кіровоград : Л. І. Афанасьєва, 2014. 108 с.
16. Гапотій В. Д., Куліда О. О. Основи ораторського мистецтва: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
17. Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2013. 244 с.
18. Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.
19. Лузік Е. В., Ільїна Т. В. Риторика: майстерність переконання: Навч. Посібник. Київ : НАУ, 2005. 83с.
20. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
21. Ораторське мистецтво: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вузів / ред. Н.П. Осипова. Харків : Одиссей, 2007. 144 с.
22. Тягнирядно Є. В., Яворська Г. Х. Риторичні вміння правників: Теорія і практика. Монографія. Одеса : Є. В. Тягнирядно, Г. Х. Яв., 2009. 224 с.
23. Carnagey D., Esenwein J. B. The Art of Public Speaking. Cori Samuel, Janet Blenkinship and the Online Distributed Proofreading Team, 2005. 285 p.
24. Coppens C. The Art Of Oratorical Composition. Legare Street Press, 2021. 311 p.
25. Mack A. The Art & Science of Original Oratory. West Des Moines : National Speech & Debate Association, 2013. 111 p.
26. Mosley C. The Art of Oratory. Roli Books, 2008. 678 p.
27. Nzekwe J. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making, 2016. 270 p

Семінарське заняття 7. Особливості вербального і невербального впливу та ефективність спілкування

План

1. Основні аспекти та основні поняття мовного впливу.
2. Фактори мовного впливу.
3. Мовний вплив і маніпулюванняю.
4. Вербальний і невербальний мовний вплив.

Теми рефератів:

1. Спілкування як особливий вид діяльності.
2. Невербальна риторика як система знаків.

Практичні завдання

1. Опрацювати книгу Алана Піза “Мова тіла” (“Язык телодвижений”), зробити тезовий конспект з малюнками. Виокремити рухи, пози, жести та інші невербальні засоби, що сприяють ефективному спілкуванню.

2. Скласти список літератури (не менше 15 джерел), в якій розглядаються питання ефективного спілкування та розвитку навичок міжособистісної взаємодії.

3. Зробити повний риторичний аналіз промови із фаху (на вибір студента).

Схема аналізу:

I. Загальні відомості.

1. Покликання на обране відео на YouTube, Google-Диск тощо.

2. Автор промови / ПІБ оратора.

3. Тема.

4. Аудиторія (якщо відомо, для кого виступ).

II. Умовна схема аналізу риторичного тексту

1. Обґрунтуйте тему і мету тексту:

- Тему оцініть із позиції актуальності та повноти висвітлення.
- Зробити висновок про мету висловлювання та ступінь її реалізації.

2. Оцініть специфіку мовленнєвої культури автора:

- правильність (володіння нормами літературної мови – орфоепічними, орфографічними, граматичними, лексичними, стилістичними);
- виразність (наявність тропів, синтаксичних фігур; афоризмів, крилатих висловів);

● ясність (чи легко сприймається зміст висловлювання?);

● точність (використання слів у повній відповідності з їх значенням);

● стислість (уміння говорити суттєво);

● доцільність (відповідність мовлення цілям та умовам спілкування).

3. Прокоментуйте композицію тексту:

- Виділіть структурні частини (зачин, вступ, основна частина, висновки).
 - Висловіть власну думку про якість структурних частин (відповідність класичним вимогам щодо змісту та форми кожної частини).
4. Висвітліть прийоми активізації уваги аудиторії на кожному етапі промови (5 б.):
- Укажіть, які саме безпосередні та опосередковані прийоми використані.
 - Оцініть їх доречність.
5. Проаналізуйте техніку мовлення оратора:
- Позамовні чинники: дихання, темп, тембр, сила голосу, дикція, гучність, інтонація.
 - Невербальні засоби: міміка, жести, позиція тіла, рухи, місце в аудиторії.
 - Оцініть їх доречність.
6. Проаналізуйте власні відчуття, переживання, роздуми:
- Запишіть свої відчуття, переживання та роздуми під час перегляду відео.
 - Зафіксуйте свої відчуття, переживання та роздуми після перегляду відео.
 - Обґрунтуйте, що змінилося у Ваших відчуттях, переживаннях і роздумах під час та після перегляду виступу.

Список рекомендованих джерел

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
2. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. 3-тє вид. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
3. Куньч З. Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
4. Молдован В. В. Судова риторика. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 278 с.
5. Олійник О. Ораторське мистецтво юриста: теорія та практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ: Кондор, 2009. 208 с.
6. Олійник О. Б. Правова риторика: навчальний посібник для студентів вузів Київ : Кондор, 2010. 166 с.
7. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін та ін. ; ред.: М. П. Требін, Г. П. Клімова. 2-ге вид. Харків : Право, 2015. 207 с.
8. Ораторське мистецтво : навч.-метод. посіб. / ред.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко ; уклад.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко. Київ : НАДУ, 2011. 128 с.
9. Риторика: навч. посібн. / упоряд.: Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.

10. Риторика : навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк ; уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьков., 2020. 343 с.
11. Серета Н. В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с.
12. Ухач В. З. Судова риторика. (опорні конспекти лекцій). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. В. З. Ухач. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.
13. Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
14. Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Додаткова література:

15. Афанасьєва Л. І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. 3-тє вид. Кіровоград : Л. І. Афанасьєва, 2014. 108 с.
16. Гапотій В. Д., Куліда О. О. Основи ораторського мистецтва: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
17. Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2013. 244 с.
18. Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.
19. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
20. Онуфрієнко Г. С. Риторика. Навч. пос. Київ : Центр учб. літ., 2008. 592 с.
21. Тягнирядно Є. В., Яворська Г. Х. Риторичні вміння правників: Теорія і практика. Монографія. Одеса : Є. В. Тягнирядно, Г. Х. Яв., 2009. 224 с.
22. Coppens C. The Art Of Oratorical Composition. Legare Street Press, 2021. 311 p.
23. Mack A. The Art & Science of Original Oratory. West Des Moines : National Speech & Debate Association, 2013. 111 p.
24. Mosley C. The Art of Oratory. Roli Books, 2008. 678 p.
25. Nzekwe J. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making, 2016. 270 p.

5 МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни використовуються такі методи навчання: інтерактивні лекції, анотування юридичної літератури, проведення круглих столів, дебатів, підготовка реферативних завдань та доповідей, виконання

завдань для самостійної роботи, тестові завдання для самоконтролю. Складання юридичних словників з окремих тем за ключовими словами.

Під час лекцій аналізуються проблемні ситуації, організовується зворотний зв'язок з аудиторією шляхом формулювання запитань і стислих відповідей з обох сторін. На семінарських заняттях розглядаються теоретичні положення відповідно до тематичного плану занять, докладно розбираються приклади.

6 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється у формі опитування, проведення контрольних робіт за темами, дискусій, виконання індивідуальних робіт.

Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль. Модульний контроль проводиться у вигляді тестових завдань. Систематичний поточний контроль знань під час семінарських занять проводиться у формі вибіркового усного опитування, підготовки доповідей, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань, рішення ситуаційних задач.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до екзаменаційної відомості.

Оцінювання рівня виконання самостійної роботи на основі перевірки роботи (змістовність і конкретність, достатня повнота викладення питання; завершеність викладення думок, відсутність повторів; професійна грамотність; правильність в оформленні роботи), впевненість та аргументованості на захисту.

7 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Ораторська майстерність як навчальна дисципліна.
2. Взаємозв'язок ораторської майстерності з іншими науками та навчальними дисциплінами.
3. Роль ораторської майстерності у професійній діяльності юриста. Функції ораторського мистецтва.
4. Риторична формула як сукупність семи законів організації та управління мисленнєво-мовленнєвою діяльністю особистості.
5. Основні закони риторики: концептуальний, аудиторії, стратегії, тактики, мовленнєвий, ефективної комунікації, системного аналізу.
6. Академічне, політичне, судове, конфесійне та суспільно-побутове красномовство.
7. Жанрові різновиди усних виступів. Партитура тексту.

8. Культура мовлення оратора.
9. Основні ознаки (логічність і змістовність, доречність, точність, чистота, багатство і різноманітність, образність та виразність) культури мовлення.
10. Звуковий рівень тексту.
11. Засоби фоностилістики.
12. Голос, дикція, мелодика мовлення.
13. Техніка мовлення: чітка дикція, вимоги до темпу, гучності, висоти, тону голосу, майстерність паузи.
14. Засоби милозвучності мови.
15. Партитура тексту. Лексичний рівень тексту. Тропіка. Синтаксичний рівень тексту.
16. Синтаксичні фігури. Стилестичний рівень тексту. Стилестичні фігури. Значення артикуляційної гімнастики.
17. Сутність та проблеми взаємодії оратора та аудиторії.
18. Діалог слідчого, дізнавача із процесуальним партнером.
19. Побудова діалогу допиту свідка (свідка-очевидця).
20. Побудова діалогу допиту потерпілого.
21. Побудова діалогу допиту підозрюваного.
22. Прокурорська риторика: різновиди та структура
23. Ознаки аудиторії, їх урахування в організації взаємодії оратора та аудиторії.
24. Соціально-демографічна, соціально-психологічна, індивідуально-особистісна ознаки аудиторії.
25. Поняття судової аудиторії.
26. Об'єктивні перешкоди контакту оратора й аудиторії та їх урахування в організації аудиторії.
27. Поведінка оратора перед аудиторією.
28. Стратегія оратора, її структура. Тактика оратора: принципи, способи, прийоми. Прийоми активізації уваги слухачів.
29. Мовна культура оратора. Етика судового оратора. Зовнішня культура оратора: вигляд, погляд, жестикуляція.
30. Основні етапи підготовки тексту промови.
31. Форми текстового оформлення матеріалу.
32. Види підготовки до виступу.
33. Жанрові різновиди публічних виступів. Композиція усних виступів (вступ, основна частина, висновок) та основні вимоги до них.
34. Методи викладу матеріалу: лінійний, індуктивний, дедуктивний, аналогічний, стадійний, концентричний.
35. Способи інтеграції структурних компонентів: когезія, ретроспекція, проспекція. Риторичний аналіз усного тексту.
36. Поняття й структура доказу. Аргументація та контраргументація. Принципи логічної аргументації.
37. Пред'явлення доказів у судовій промові.

38. Закони логічного мислення. Основні види логічних помилок. Поняття й структура доказу.
39. Правила і помилки висунення тези, аргументації і демонстрації. Спростування.
40. Місце красномовства в суспільному житті.
41. Жанрове різноманіття судового красномовства.
42. Мовленнєвий етикет. Іміджування як форма презентації.
43. Поняття риторичної компетентності юриста.
44. Загальна характеристика судової промови.
45. Етапи підготовки виступу. Збір матеріалів. Аналіз матеріалів. Систематизація матеріалів.
46. Особливості промови державного обвинувача.
47. Структура обвинувальної промови. Вступ. Фабула справи. Аналіз і оцінка зібраних доказів. Обґрунтування кваліфікації кримінального правопорушення.
48. Промова прокурора при відмові від обвинувачення: зміст, структура.
49. Особливості захисної промови. Позиція захисника у справі.
50. Зміст промови захисника. Залежність змісту промови від позиції захисника.
51. Структура захисної промови.
52. Репліка як частина судових дебатів. Вимоги до репліки.
53. Суперечка, дискусія, диспут, дебати.
54. Організація проведення дискусії: докомунікативний, комунікативний та посткомунікативний етапи.
55. Характеристика запитань і відповідей у полеміці.
56. Різновиди полеміки залежно від змісту, масштабу та кількості учасників.
57. Основні вимоги та правила до ведення полеміки.
58. Етика дискусивно-полемічного спілкування.
59. Психологічні аспекти дискусивно-полемічної комунікації.
60. Ділова бесіда як різновид професійної діалогічної мови.
61. Розробка стратегії ведення бесіди.
62. Основні аспекти та основні поняття мовного впливу.
63. Комунікативні невдачі.
64. Фактори мовного впливу. Комунікативна позиція.
65. Способи мовного впливу. Мовний вплив і маніпулювання.
66. Поняття ефективного мовного впливу.
67. Вербальний і невербальний мовний вплив.

8 ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів	Оцінка	Оцінка за національною шкалою
------------	--------	-------------------------------

за всі види навчальної діяльності	ECTS	для екзамену, курсової роботи	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

9 МІНІМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ

З тими студентами, які до проведення підсумкового семестрового контролю не встигли виконати всі обов'язкові види робіт та мають підсумкову оцінку від 0 до 59 балів (за шкалою оцінювання), проводяться додаткові індивідуальні заняття, за результатами яких визначається, наскільки глибоко засвоєний матеріал, та чи необхідне повторне вивчення дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика: Навч. посібник. Львів : Світ, 2001. 240 с.
2. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
3. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібник. Київ : Кондор, 2003. 264 с.
4. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. 3-тє вид. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
5. Колотілова Н. А. Риторика: навчальний посібник. Київ : Центр учб. літ., 2007. 231 с.
6. Куньч З. Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
7. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Вища шк., 2006. 311 с.
8. Молдован В. В. Судова риторика. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 278 с.
9. Олійник О. Ораторське мистецтво юриста: теорія та практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ: Кондор, 2009. 208 с.
10. Олійник О. Б. Правова риторика: навчальний посібник для студентів вузів Київ : Кондор, 2010. 166 с.
11. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін та ін. ; ред.: М. П. Требін, Г. П. Клімова. 2-ге вид. Харків : Право, 2015. 207 с.

- 12.Ораторське мистецтво : навч.-метод. посіб. / ред.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко ; уклад.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко. Київ : НАДУ, 2011. 128 с.
- 13.Осипова Н. П., Воднік В. Д., Клімова Г. П. Ораторське мистецтво: Навчальний посібник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец. / ред. Н. П. Осипова. 2-ге вид. Харків : Одиссей, 2006. 144 с.
- 14.Риторика: навч. посібн. / упоряд.: Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
- 15.Риторика : навч.-метод. посіб. / ред. С. Романюк ; уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьков. : Рута, 2020. 343 с.
- 16.Середа Н. В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 304 с.
- 17.Ухач В. З. Судова риторика. (опорні конспекти лекцій). Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. В. З. Ухач. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.
- 18.Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
- 19.Шинкарук В. Д., Теслюк В. М. Основи риторики: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 320 с.

Додаткова література:

- 20.Афанасьєва Л. І. Основи красномовства: Навчально-методичний посібник. 3-тє вид. Кіровоград : Л. І. Афанасьєва, 2014. 108 с.
- 21.Гапотій В. Д., Куліда О. О. Основи ораторського мистецтва: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
- 22.Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400с.
- 23.Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2013. 244 с.
- 24.Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.
- 25.Коваленко С. М. Сучасна риторика: навчально-практичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 183 с.
- 26.Лузік Е. В., Ільїна Т. В. Риторика: майстерність переконання: Навч. Посібник. Київ : НАУ, 2005. 83с.
- 27.Олійник О. Б. Прокурорська риторика: підручник для студентів вузів. Київ : Алерта, 2008. 304 с.
- 28.Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 166 с.
- 29.Олійник О. Б., Молдован В. В. Юридична риторика: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ : Кондор, 2009. 213 с.
- 30.Онуфрієнко Г. С. Риторика. Навч. пос. Київ : Центр учб. літ., 2008. 592 с.

31. Ораторське мистецтво: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вузів / ред. Н.П. Осипова. Харків : Одиссей, 2007. 144 с.
32. Спанатій Л. С. Риторика: навчальний посібник для студентів вузів. Київ: Ін Юре, 2008. 144 с.
33. Тягнирядно Є. В., Яворська Г. Х. Риторичні вміння правників: Теорія і практика. Монографія. Одеса : Є. В. Тягнирядно, Г. Х. Яв., 2009. 224 с.
34. Carnagey D., Esenwein J. B. The Art of Public Speaking. Cori Samuel, Janet Blenkinship and the Online Distributed Proofreading Team, 2005. 285 p.
35. Coppens C. The Art Of Oratorical Composition. Legare Street Press, 2021. 311 p.
36. Mack A. The Art & Science of Original Oratory. West Des Moines : National Speech & Debate Association, 2013. 111 p.
37. Mosley C. The Art of Oratory. Roli Books, 2008. 678 p.
38. Nzekwe J. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making. The Art of Oratory: Effective guide to Communication and Speech Making, 2016. 270 p.

Спеціальна література:

39. Белякова В. Риторичні фігури в ораторському мистецтві. Завуч. 2002. № 29. С. 1–16.
40. Будянський Д. В. Напрямки використання здобутків риторики в процесі розвитку риторичної культури викладача вищого навчального закладу. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «педагогіка. Соціальна робота». 2017. № 1(40). С. 38–41.
41. Геруш К., Ткач А. Ораторське мистецтво як запорука творчого успіху сучасної людини. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. 2019. № 1(21). С. 33–36.
42. Голуб Н. Б. Роль і місце риторики у системі шкільної мовної освіти. Ювілейний збірник Національної академії педагогічних наук України. 2017. С. 147–151.
43. Гончарова О. М. Ораторське мистецтво: особливості становлення. Культура України. 2010. № 31. С. 40–50.
44. Гончарова О. Давньогрецька риторика як теоретичний дискурс. Аристотель: від метатеорії до інструменталістської теорії риторики. Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2008. № 4. С. 26–31.
45. Кацавець Р. С. Мистецтво переконання і впливу в суді. Право. Серія 18. Економіка і право. 2013. № 21. С. 164–170.
46. Колотілова Н. А. Судові промови адвокатів України / ред. В. В. Медведчук. Київ : Ред. журн. «Адвокат», 2000. 216 с.
47. Кравець Л. Риторика як класична основа системи освіти європейських народів. Рідні джерела. 2000. № 4. С. 12–18.

- 48.Красницька О. Ораторське мистецтво в системі професійної підготовки військового керівника. Військова освіта. 2019. № 1(39). С. 133–141.
- 49.Латиномовні поетики і риторики XVII – першої пол. XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні / упоряд. М. Петрів. Київ : «Юстиніан», 2014. 320 с.
- 50.Маслюк В. П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої пол. XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. Київ : Наук. думка, 1983. 236 с.
- 51.Мацько О. М. Місце та роль риторики у сучасній гуманітаристиці. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2015. № 38. С. 221–224.
- 52.Мацько Л. Риторика Стародавньої Греції і Стародавнього Риму. Дивослово. 2002. № 1. С.33–40.
- 53.Мацько Л. Вітчизняна риторика. Дивослово. 2002. № 12. С.20–25.
- 54.Мудрак І. В. Особливості комунікаційного процесу в судових дебатах у кримінальному судочинстві. Актуальні проблеми політики. 2010. № 40. С. 159–167.
- 55.Нечаєнко Т. В. Зміст і функції ораторського мистецтва в сучасному суспільстві. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2018. XXXX. С. 378–385.
- 56.Олійник О. Прокурорська риторика як комплексна міждисциплінарна наука. Вісник Національної академії прокуратури України. 2008. № 1. С.106–111.
- 57.Олійник О. Прокурорська риторика: різновиди та структура. Юриспруденція: теорія та практика. 2008. № 7. С.2–8.
- 58.Олійник О. Професійна риторика прокурора на етапі попереднього слухання справи. Юриспруденція: теорія та практика. 2009. № 11. С.2–7.
- 59.Олійник О. Б. Риторика прокурора у судових дебатах. Обвинувальна промова. Юриспруденція: теорія та практика. 2009. №12. С.2–8.
- 60.Олійник О. Юридична риторика як теоретична і прикладна наука: реалії та перспективи розвитку. Право України. 2010. №11. С.229–233..
- 61.Педагогічна риторика: історія, теорія, практика : монографія / О. А. Кучерук та ін. ; ред. О. А. Кучерук. Київ : КНТ, 2016. 258 с.
- 62.Поплавська Н. М. Полемісти. Риторика. Переконування (Українська полемічно-публіцистична проза кінця XVI – початку XVII ст.). Монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2007. 379 с.
- 63.Попов Г. В., Дрогомирецька Л. С. Роль та значення риторики у прокурорсько-слідчій діяльності. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 31–34.
- 64.Пухальська Г. А., Афтенюк Ю. В., Шульга Н. В. Риторика як складова підготовки спеціалістів у галузі юриспруденції. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». 2020. № 3. С. 240–245.

65. Риторика: Навчально-методичний посібник з курсів «Основи риторики» та «Професійна риторика» / уклад. І. І. Гузенко. Львів : І. І. Гузенко, 2014. 328 с.
66. Риторика: теоретичні та практичні аспекти комунікації: монографія / ред.: В. М. Вандишев, Я. З. Ліханський, О. С. Переломова. Суми : СумДУ, 2015. 112 с.
67. Рогожкин О. В. Риторика: загальна, судова, оперативна: підруч. для студ. і курсантів юрид. спец.: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Донец. юрид. ін-т. – Вид. 2-ге, допов. Донецьк: Донецький юридичний інститут МВС України, 2012. 298 с.
68. Сивачук Н. П., Снігур І. М., Санівський О. М. Академічна риторика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. П. Сивачук. Умань : Сочінський, 2013. 374 с.
69. Янкович М. В. Історико-культурні передумови розвитку та формування ораторського дискурсу у Стародавній Греції. «Young Scientist». Філологічні науки. 2015. № 2(17). С. 141–144.
70. Яценко С. С. Софістика. Київ : ТОВ «Сік Груп Україна», 2016. 208 с.